
แนวทางการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ไทย
GUIDELINES FOR THE DEVELOPMENT OF THE THAI SANGHA ADMINISTRATION

อำนาจ บัวศิริ Amnaj Buasiri
นักวิชาการอิสระ Independent Scholar
Corresponding Author E-mail: amnaj2504@hotmail.com

Article Received: January 19, 2020, Revised: March 15, 2020, Accepted: March 30, 2020

บทคัดย่อ

แนวทางการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ไทย เป็นการวิเคราะห์สภาพการปกครองของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน ด้วยการสรุปสภาพจุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น และแนวทางแก้ไขปรับปรุงได้ถูกวิธี โดยสรุปเป็นแผน กลยุทธ์การปกครองคณะสงฆ์ไทย ประกอบด้วย 1) วิสัยทัศน์ คือ ปกครองพระสงฆ์ไทยให้ประพฤติดี มีการศึกษา ใส่ใจพัฒนาด้วย จิตอาสาเพื่อชุมชน สร้างสังคมสุขสันต์ ส่งเสริมมิติประเทศไทยเจริญ มั่งคั่งอย่างยั่งยืน 2) พันธกิจ 3 ประการ 3) จุดมุ่งหมาย 3 ประการ และ 4) มีกลยุทธ์ 5 ประการ ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 สภาสงฆ์จังหวัด กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาพระสังฆาธิการ กลยุทธ์ที่ 3 ฐานข้อมูลคณะสงฆ์ กลยุทธ์ที่ 4 ชมรม และเครือข่ายจิตอาสาพัฒนาชุมชน และกลยุทธ์ที่ 5 การสร้างศาสนทายาท

คำสำคัญ: การปกครอง, คณะสงฆ์ไทย, การปกครองคณะสงฆ์ไทย, การพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์

Abstract

The “Guidelines for the Development of the Thai Sangha Administration” was an analysis of the current administrative state of the Thai Sangha by summarizing strengths, weaknesses, obstacles, problems, and then proposing the way for improvement. In summary, it was a strategic plan for the Thai Sangha administration consisting of: 1) vision; to administrate Thai monks and novices to behave well, educate them, and train them in volunteer spirit for community, creating peaceful society and sustainable wealthy and healthy country, 2) three missions, 3) three goals, and 4) five strategies; the first was a provincial Sangha council, the second was an administrative monk development, the third as information data base of Sangha, the forth was community volunteer club and networks, and finally was establishing Buddhist heirs.

Keywords: Administration, Thai Sangha, Thai Sangha Administration, Thai Sangha Administration Development

บทนำ

สังคมไทยอยู่ได้อย่างมั่นคงตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อาศัยปัจจัยที่สำคัญสามประการคือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ความเป็นชาติ รวมเอาภาษา วัฒนธรรม ประเพณี แผ่นดินที่อยู่อาศัยทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ ภูมิปัญญาชาวบ้าน การประกอบอาชีพ จิตสำนึก รูปแบบการประพฤติปฏิบัติ การปกครอง การศึกษา ความเชื่อ ค่านิยม ผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่ผู้คนในประเทศคิดค้นและผลิตขึ้นมาใช้ ความรัก ความสามัคคีระหว่างผู้คนในชาติ รวมถึงการช่วยเหลือ และการยอมรับซึ่งกันและกัน ส่วนศาสนา คือ ความเชื่อและการปฏิบัติ รวมถึงหลักคำสอนที่เป็นศีลธรรม และจุดหมายสูงสุดของชีวิต พิธีกรรมต่างๆ ศาสนวัตถุ ศาสนสถาน และศาสนบุคคลทุกระดับ ซึ่งต่างก็มีความเชื่อ ความเลื่อมใสในหลักคำสอน พร้อมกับน้อมนำมาประพฤติปฏิบัติ เป็นวิถีชีวิตของตน สำหรับพระมหากษัตริย์นั้นถือว่าเป็นจุดศูนย์รวมแห่งการบริหาร และความสามัคคีของผู้คนในชาติ และเป็นประมุขหรือผู้นำสูงสุดของประเทศ ความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองของชาติ นับตั้งแต่อดีตเป็นต้นมา อาศัยพระมหากษัตริย์เป็นหลักสำคัญที่สุด องค์ประกอบแห่งความมั่นคงของชาติทั้งสามประการนี้ต่างเกี่ยวเนื่องกันและแยกกันไม่ออก และมีบทบาทร่วมกันในการสร้างความเป็นปึกแผ่นของชาติ (จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์, 2548)

พระพุทธศาสนาเป็นหนึ่งในสามของสถาบันหลักที่ช่วยส่งเสริมค้ำชูความเป็นชาติไทยมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย เมื่อพ่อขุนรามคำแหงมหาราชขึ้นครองราชย์ พระองค์ได้อัญเชิญพระพุทธศาสนาหลักลังกาวงศ์เข้ามาเผยแผ่และประดิษฐานในเมืองสุโขทัย พร้อมกับได้นำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารและปกครองบ้านเมืองด้วย พระมหากษัตริย์แห่งกรุงสุโขทัยตอนปลายมักจะมีพระนามต่อท้ายว่า ธรรมราชา อันหมายถึง พระมหากษัตริย์ผู้มีธรรม (ศรีธนะ วงศ์คำจันทร์, 2558) พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ทรงมีพระราชศรัทธา เคารพนับถือยึดมั่นต่อพระพุทธศาสนา ทรงน้อมนำหลักธรรมคำสอนมายึดถือปฏิบัติในส่วนพระองค์ และทรงใช้หลักการจากทศพิธราชธรรมและธรรมหมวดอื่นๆ เป็นแบบแผนและแนวทางในการปกครองประเทศ พร้อมกับส่งเสริมสนับสนุนให้อาณาประชาราษฎร์นำไปเป็นรากฐานในการประพฤติปฏิบัติส่วนตน เพื่อการดำรงชีวิตครอบครัวและการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข สืบทอดเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม เป็นเอกลักษณ์ประจำชาติไทย มาจนถึงทุกวันนี้

ด้วยคุณูปการอันล้ำเลิศของพระพุทธศาสนาที่ปรากฏชัดเจนเป็นจริงดังกล่าว พระมหากษัตริย์ไทยผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐทุกพระองค์ ทรงปวารณาพระองค์เป็นพุทธมามกะและเป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก รับเป็นภาระ เป็นธุระให้การอุปถัมภ์ค้ำจุนพระพุทธศาสนาด้วยพระองค์เองมาโดยตลอดทุกยุคทุกสมัย จนถึงปี พ.ศ. 2475 สมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสละราชสมบัติ พระราชทานอำนาจการบริหารราชการแผ่นดินให้แก่คณะราษฎร มีการจัดตั้งรัฐบาลขึ้นทำหน้าที่บริหารกิจการบ้านเมืองของประเทศ ทำให้รัฐบาลต้องรับหน้าที่ในการดูแลให้ความอุปถัมภ์กิจการพระพุทธศาสนาแทนพระมหากษัตริย์

กิจการพระพุทธศาสนาของไทยแต่เดิมนั้นใช้พระธรรมวินัยเป็นหลักในการปกครองดูแลกันเอง ในหมู่คณะสงฆ์ เริ่มมีกฎหมายเกี่ยวกับงานพระศาสนาครั้งแรกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ซึ่งออกเป็นพระบรมราชโองการ ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศได้มีการออกพระราชบัญญัติรับรองความเป็นองค์กรและการดำเนินกิจการในรูปของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ปัจจุบันใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535 ซึ่งเน้นเรื่องการปกครองคณะสงฆ์เกี่ยวกับโครงสร้าง องค์กรบริหารงาน เขตการปกครอง บทบาทหน้าที่ของบุคลากรผู้ทำหน้าที่ในการปกครองตามลำดับชั้น คล้ายคลึงกับการบริหารงานของฝ่ายบ้านเมือง โดยมีให้ขัดแย้งกับพระธรรมวินัย ซึ่งพระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดให้มีมหาเถรสมาคมเป็นองค์กรหลักเป็นองค์กรกลางในการทำหน้าที่บริหารงานปกครองดูแลสังฆมณฑล

สามารถออกกฎ ระเบียบ คำสั่ง ที่สอดคล้องกับพระธรรมนูญ เพื่อการทำให้คณะสงฆ์อยู่กันอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อยดีงาม

คณะสงฆ์ได้ใช้อำนาจทางการปกครอง กำหนดภารกิจของงานพระพุทธศาสนา เป็น 6 งาน คืองาน การปกครองคณะสงฆ์ งานการจัดการศึกษาสงฆ์ งานจัดการศึกษาสงเคราะห์ งานการเผยแผ่พระพุทธศาสนา งานสาธารณูปการ และ งานสาธารณสงเคราะห์ จากประเด็นดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ว่า อำนาจในการปกครอง สงฆ์ สามารถกำกับดูแล ควบคุม ตรวจสอบ การดำเนินงานของกิจการคณะสงฆ์ ได้ครบถ้วนทุกด้าน ดังนั้น การปกครองคณะสงฆ์ที่มีประสิทธิภาพจะส่งผลให้กิจการทั้งหมดของคณะสงฆ์มีประสิทธิภาพตามไปด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาจรัญ ฐิริโกวิท (2563) ที่ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการบริหารกิจการคณะ สงฆ์ของพระสังฆาธิการเชิงพุทธบูรณาการ ประกอบด้วย 1) ด้านการปกครอง ปฏิบัติตามพระธรรมนูญ กฎหมาย ข้อบังคับ มีหลักอุปทานิยมเข้ามาบูรณาการ 2) ด้านการศาสนศึกษา จัดการศึกษาพระปริยัติ ธรรมให้กับพระภิกษุสามเณร มีหลักไตรสิกขาเข้ามาบูรณาการ 3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ปลุกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่เด็กเยาวชน มีหลักสังคหวัตถุเข้ามาบูรณาการ 4) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประกาศ พระพุทธศาสนา มีหลักพุทธวิธีการสอนเข้ามาบูรณาการ 5) ด้านการสาธารณูปการ พัฒนาบูรณะวัด มีหลัก พรหมวิหารและหลักภวนาเข้ามาบูรณาการ 6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ช่วยเหลือสังคมทางจิตใจและวัตถุ มีหลักสาราณียธรรมเข้ามาบูรณาการ

กิจการพระพุทธศาสนา ทั้ง 6 ด้านดังกล่าวเป็นกิจการที่เน้นไปในทางการช่วยเหลือสังคม ตามที่ พระพุทธองค์ทรงมอบพระโอวาท และเป็นภาระสนับสุนนงานของรัฐบาลในการเกื้อกูลสังคมมาโดยตลอด เช่น การ รับเด็กและเยาวชนเข้ามาบวชเรียนเป็นพระภิกษุสามเณร เพื่อการสร้างและพัฒนาบุคคลด้วยการศึกษาสงฆ์ให้ เป็นผู้มีความรู้ในหลักการของชีวิต หลักของธรรมชาติ การดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข และยังสามารถนำ ความรู้ไปถ่ายทอด อบรมสั่งสอนคุณธรรมจริยธรรมต่อประชาชนได้ หรือเมื่อลาสิกขาออกไปก็จะเป็นพลเมืองดี ของชาติได้

การจัดการศึกษาสงเคราะห์ รวมทั้งการให้ทุนการศึกษาแก่เด็กยากจน เป็นการช่วยเหลือเด็ก ด้อย โอกาสในสังคมเมืองบางกลุ่ม หรือในชนบทห่างไกล ได้มีช่องทางในการศึกษาเล่าเรียนมากขึ้น การเผยแผ่ พระพุทธศาสนาและการปลุกฝังอบรมศีลธรรมแก่ประชาชนทุกกลุ่ม ทุกระดับอายุ ให้เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม ช่วยสร้างสังคมสามัคคีปรองดอง มีสันติสุข เป็นไปอย่างได้ผลที่ดีด้วยกลยุทธ์ “บวร” ผ่านกระบวนการพัฒนา ชุมชนด้วยวิธีการต่างๆ เช่น “โครงการแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง” “โครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน” “โครงการธนาคารข้าว” “ธนาคารโค - กระป๋อง” “สหกรณ์สัจจะสะสมทรัพย์” “ศูนย์ฝึกออาซิพ” หรือกิจกรรม ที่พระสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนในลักษณะต่างๆ เป็นต้น กิจกรรมหลากหลาย ดังกล่าวนี้ คณะสงฆ์ไทย โดยมหาเถรสมาคมได้ดำเนินการบริหารงานผ่านขั้นตอนการปกครอง ทั้งการสั่งการการจัดตั้งกลุ่มหรือคณะ บริหารงานและการขับเคลื่อนปฏิบัติงานและการติดตามผลงาน ตั้งแต่ ระดับหน ระดับภาค ระดับจังหวัดระดับ อำเภอ ระดับตำบล จนถึงระดับวัด การดำเนินงานเป็นเช่นนี้มาโดยตลอด

นับตั้งแต่โลกก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 เป็นต้นมา การพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของประเทศไทยได้ ทำการปฏิรูปให้สอดคล้องกับภาวะการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการแบ่งส่วน ราชการกระทรวงทบวงกรมขึ้นมาใหม่ ในปี พ.ศ. 2545 มีการกระจายอำนาจการบริหารจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่น อย่างเต็มรูปแบบ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการบริหารงานและพัฒนาท้องถิ่นทุกประการ เต็มที่ แบบเบ็ดเสร็จ การเปลี่ยนแปลงในลักษณะนี้มีผลกระทบโดยตรงต่อบทบาทหน้าที่ของคณะสงฆ์ในระดับ ชุมชน ที่เคยดำเนินการมาแล้วตั้งแต่อดีต เจ้าอาวาสวัดในทุกหมู่บ้าน ทุกตำบล อำเภอ และจังหวัด ซึ่งเคยเป็น ผู้นำและเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาท้องถิ่นดังที่กล่าวมาโดยตลอด ต้องเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะการลด

บทบาทความสำคัญด้านการพัฒนาชุมชนเชิงกายภาพลงไปทั้งหมด แม้แต่การใช้วัดเป็นศูนย์กลางในการประชุม และการรวมตัวของประชาชนในชุมชน ผลกระทบที่เกิดขึ้นตามมา คือ ความสัมพันธ์ในลักษณะของการเกื้อกูลกัน ในสังคมชุมชน ระหว่างบ้าน กับ วัด เริ่มลดน้อยลง ความผูกพันในการช่วยเหลือเอื้ออาทร ระหว่างชาวบ้านกับพระสงฆ์ก็จะห่างเหินกันไปทุกที ชาวบ้านจะอาศัยวัดเพียงการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น ความสำคัญของศาสนาที่เคยผูกพันเป็นเสมือนวิถีชีวิตประจำของชาวบ้าน เริ่มจืดจางลงไปทุกที

ในปัจจุบันจะเห็นภาพที่ชัดเจนขึ้นว่า บรรทัดฐานของสังคมเน้นให้คุณค่าทางวัตถุมากกว่าจิตใจ ความฟุ้งเฟ้อของเยาวชนไทยจึงเกิดขึ้นพร้อมกันกับพฤติกรรมเสื่อมถอยในการใช้ชีวิต ความตกต่ำทางจิตใจ และการยึดติดกับค่านิยมบริโภควัตถุอย่างขาดความรับผิดชอบ ดังนั้นจึงน่าเป็นห่วงว่าการส่งเสริมความฟุ้งเฟ้อของเยาวชนที่เป็นอยู่กำลังเป็นการเพาะเชื้อความเลวร้ายในสังคมให้เพิ่มมากขึ้นในอนาคต (พระมหาแล ขำสุข ปกรณ์ ประจัญบาน และอ้อมธจิต แป้นศรี, 2558) ประชาชนส่วนใหญ่จะไปวัดในวันสำคัญทางศาสนาเท่านั้น บทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ในการเผยแผ่ศาสนาและการประกอบกิจการทางพระพุทธศาสนาผ่านกระบวนการพัฒนาชุมชนในลักษณะต่างๆ ที่กล่าวมานั้นได้ลดน้อยถอยลงไปมาก ประกอบกับมีเหตุปัจจัยหลายอย่างเข้ามาสอดแทรก มีอิทธิพลชักจูงประชาชนให้เห็นห่างไปจากพระพุทธศาสนามากขึ้น เช่น สภาพเศรษฐกิจและสังคมที่มีการแข่งขันกันสูงมากขึ้น ความบีบรัด จำเป็นในการทำงานหาเลี้ยงชีพ ความเจริญของสังคมเชิงวัตถุ เทคโนโลยี การสื่อสาร การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่างๆ ในเชิงลบที่เกิดขึ้นในวงการพระพุทธศาสนา ตลอดจนการเผยแพร่เชิงรุกของศาสนาอื่นๆ มีส่วนทำให้เกิดวิกฤตศรัทธาและความลดน้อยถอยลงในความผูกพันต่อพระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชนมากขึ้นเรื่อยๆ หากปล่อยให้เป็นเช่นนี้ต่อไปโดยไม่มีการปรับปรุงแก้ไขจะเป็นภัยต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาอย่างแน่นอน

การดำเนินกิจการพระพุทธศาสนาสมควรต้องทำการพัฒนาปรับปรุงวิธีการดำเนินการให้เท่าทันต่อสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เพื่อสร้างความมั่นคงและความเข้มแข็งอันจะส่งผลให้พระพุทธศาสนาได้มีความเจริญมั่นคง เป็นเสาหลักที่สำคัญของประเทศไทยดังในอดีตที่ผ่านมา และมีความยั่งยืนตลอดไป โดยเริ่มจากการพัฒนาปรับปรุงกระบวนการปกครองของคณะสงฆ์ก่อน เพราะเป็นจุดหลักสำคัญ หรือเป็นหัวใจ และเป็นฟันเฟืองของการดำเนินกิจการพระพุทธศาสนาทั้งปวงของคณะสงฆ์ไทย กล่าวคือ ความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในอดีตเกิดขึ้นจากการได้รับความอุปถัมภ์จากรัฐเป็นหลัก ประชาชนเชื่อผู้นำ เมื่อผู้นำนับถือพระพุทธศาสนา ประชาชนก็จะนับถือตามผู้นำด้วย แต่ปัจจุบันความมั่นคงของพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นจากชาวพุทธเป็นหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรคณะสงฆ์ที่เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้พระพุทธศาสนาได้เจริญมั่นคงอยู่ได้ต่อไป โดยมีแนวทางการพัฒนาคณะสงฆ์เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา 3 ประการ ได้แก่ 1) บูรณาการการบริหารงานคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ประกอบด้วย การจัดตั้งกรรมการสงฆ์ การจัดทำแผนพัฒนากิจการการคณะสงฆ์ในทุกระดับ และการจัดตั้งสำนักงานบริหารกิจการสงฆ์/กรรมการสงฆ์ในทุกจังหวัด 2) การสนับสนุนงานบริหารการปกครองคณะสงฆ์ ประกอบด้วย การพัฒนาศักยภาพและภาวะผู้นำพระสังฆาธิการ การพัฒนาสถาบันผู้บริหารพระสังฆาธิการ และการพัฒนาเครือข่ายการทำงานของพระสังฆาธิการ 3) การพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการ ประกอบด้วย การส่งเสริมการนำหลักพุทธธรรมกับหลักการบริหารในการพัฒนาองค์กร/กรรมการสงฆ์/กิจการคณะสงฆ์ การพัฒนาองค์กรสงฆ์ให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และการพัฒนาระบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่เชื่อมโยงกับภาครัฐและภาคประชาชน (พระราชเมธี (วิชา อภิปัญญา) และสมศักดิ์ บุญปู, 2559)

แนวคิดสำคัญในการพัฒนาเพื่อการแก้ไขปรับปรุงกิจการพระพุทธศาสนาให้มั่นคงยั่งยืนได้นั้นต้องเริ่มที่การวิเคราะห์สภาพการดำเนินงานการปกครองของคณะสงฆ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยการสรุป จุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหา และอุปสรรคที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งหาสาเหตุที่มาของปัญหาและอุปสรรค ให้ถูกต้อง เกิดความ

ชัดเจนตรงประเด็น เพื่อการหาแนวทางแก้ไขปรับปรุงได้ถูกวิธี และวางแผนการปฏิบัติให้ถูกทางตามหลัก
อริยสัจ 4 ที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงประทานไว้ให้

สภาพการปกครองของคณะสงฆ์ไทย

สรุปสภาพการปกครองของคณะสงฆ์ไทย โดยแบ่งออกได้ดังนี้

1. สภาพจุดแข็งและจุดอ่อนภายในองค์กรคณะสงฆ์

ตารางที่ 1 สภาพจุดแข็งและจุดอ่อนภายในองค์กรคณะสงฆ์

จุดแข็ง	จุดอ่อน
<ol style="list-style-type: none"> 1. พระธรรมวินัยเป็นลายลักษณ์อักษรเป็นหลัก 2. มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์รับรอง 3. มหาเถรสมาคมเป็นองค์กรบริหารกลาง ออกกฎระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง มติ เพื่อการปกครองได้ 4. พระเจ้าแผ่นดินเป็นพุทธมามกะ/ อัครศาสนูปถัมภก 5. พุทธศาสนิกชน 95 % 6. มีวัด 40,000 วัด และภิกษุสามเณร 295,000 รูป 7. มีผู้บริหารวัด 40,000 รูป กระจายอยู่ทุกตำบล 8. รัฐบาลให้การอุปถัมภ์ผ่านสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ 9. มีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ปฏิบัติหน้าที่สนองงานอยู่ทุกจังหวัด 10. มหาเถรสมาคมกำหนดให้ผู้บริหารคณะสงฆ์ทุกระดับทำการประชุมกันอยู่เป็นประจำเป็นเนืองนิตย์และรายงานผลปฏิบัติงาน 11. การแต่งตั้งพระผู้บริหารใช้การศึกษาเป็นเกณฑ์ด้วย 12. สมณศักดิ์มีส่วนช่วยส่งเสริมให้พระปฏิบัติงานดีขึ้น 	<ol style="list-style-type: none"> 1. การทำผิดพระธรรมวินัยร้ายแรง ได้รับโทษไม่หนักเหมือนทางโลก 2. การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ไม่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบ ไม่ทราบทิศทางและจุดหมาย 3. ข้อมูลสารสนเทศกิจการศาสนาไม่เป็นระบบ 4. ศักยภาพพระสังฆาธิการระดับวัดส่วนใหญ่ยังไม่ได้มาตรฐาน การศึกษาเมื่อเทียบกับทางโลก 5. จำนวนภิกษุสามเณร ลดลงอย่างต่อเนื่อง 6. บทบาทพระและวัดที่มีต่อชุมชนลดลง 7. การปฏิบัติงานของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติยังไม่เข้มแข็งพอ 8. การปฏิบัติงานของพระสังฆาธิการขาดเอกภาพ 9. ความเข้มงวดกวดขันในการปกครองดูแลพระเถรในวัดส่วนใหญ่ยังไม่มีความมาตรฐาน 10. มีข่าวเรื่องพระทำผิดวินัยและพฤติกรรมไม่ดีมากขึ้น 11. พระเถรที่ไม่ตั้งใจศึกษาอบรมยังมีอยู่เป็นจำนวนมาก

2. สภาพปัญหาอุปสรรคและโอกาสภายนอกองค์กรคณะสงฆ์

ตารางที่ 2 สภาพปัญหาอุปสรรคและโอกาสภายนอกองค์กรคณะสงฆ์

ปัญหา /อุปสรรค/สิ่งคุกคาม	โอกาส
<ol style="list-style-type: none"> 1. บทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองท้องถิ่นทำให้ บทบาทการเกื้อกูลชุมชนของพระสงฆ์ลดลง 2. ปฏิสัมพันธ์ของประชาชนที่มีต่อวัดลดลง 3. ความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมมีส่วนทำให้ประชาชน เเหินห่างจากวัดมากขึ้น 	<ol style="list-style-type: none"> 1. พุทธศาสนิกชนมีศรัทธาในการทำบุญอยู่มาก 2. การศึกษาเพื่อพระสังฆาธิการมีการขยายตัวมากขึ้น 3. ชาวต่างชาติสนใจศึกษาพระพุทธศาสนามากขึ้น 4. นักท่องเที่ยวเข้ามาทัศนศึกษาในวัดมากขึ้น

<p>4. การศึกษาทางโลกขยายโอกาสมากขึ้น ทำให้การ บวชเรียนของเยาวชนเพื่อการศึกษาลดลง</p> <p>5. มีผู้ปลอมปนเข้ามาบวชโดยไม่มีศรัทธามากขึ้น</p> <p>6. การเผยแพร่ของศาสนาอื่นๆ ใช้กลยุทธ์ วิธีการ หลากหลายมากขึ้นและได้ผลดีขึ้น</p> <p>7. มีภัยคุกคามต่อความมั่นคงของพุทธศาสนาทั้งจาก ภายในและภายนอกเกิดมากขึ้น</p>	<p>5. ประชาคมอาเซียน กระตุ้นให้มีการพัฒนาวัดมาก ขึ้น ทั้งด้านบุคลากร เสนาสนะและสภาพแวดล้อม</p> <p>6. รัฐบาลมีนโยบายในการปฏิรูปประเทศในทุกๆ ด้าน รวมทั้งกิจการพระพุทธศาสนา</p>
---	---

สาเหตุของปัญหาและแนวทางแก้ไข

จากการวิเคราะห์สภาพการปกครองคณะสงฆ์ไทย ทำให้ทราบถึงจุดเด่น จุดด้อย ปัญหาอุปสรรค/
ภัยคุกคาม และโอกาส ของการปกครองคณะสงฆ์ และสาเหตุที่มาของปัญหาอุปสรรคต่างๆ ซึ่งสามารถกำหนด
แนวทางแก้ไขได้ดังนี้

ตารางที่ 3 สาเหตุของปัญหาและแนวทางแก้ไข

สาเหตุของปัญหา	แนวทางแก้ไข
<p>1. การบริหารงานของคณะสงฆ์ไม่มีจุดหมาย และ ทิศทาง เพราะเน้นแต่การปกครองดูแลสหิทธิกรให้ ประพฤติก่อครัดอยู่ในพระธรรมวินัย และคอยแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นแบบตั้งรับ ไม่เคยมีการวางแผนการ ปฏิบัติงานอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรที่เป็นระบบมาก่อน</p>	<p>1. จัดทำแผนแม่บทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ใน ภาพรวมของประเทศ และจัดทำแผนย่อยในระดับ หน ระดับภาค ระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และ ระดับวัด ให้สอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้ การปกครองคณะสงฆ์ มีทิศทางในการดำเนินงาน และปฏิบัติการในแต่ละระดับต่อไป</p>
<p>2. พระสังฆาธิการไม่มีศักยภาพที่เป็นมาตรฐานเหมือน อย่างทางโลก เพราะขาดการเตรียมการผู้บริหาร กิจการคณะสงฆ์อย่างเป็นระบบต่อเนื่อง</p>	<p>2. วางระบบการเตรียมการและพัฒนาพระสังฆาธิการ ไว้ในแผนพัฒนามากิจการคณะสงฆ์ให้เป็นมาตรฐาน ทั้งด้านความรู้คตึโลกและคตึธรรมร่วมมือกับ มหาวิทยาลัยสงฆ์ ในการพัฒนาความรู้ และจัดตั้ง สถาบันพระสังฆาธิการในระดับหน</p>
<p>3. ระบบการปกครองคณะสงฆ์ ไม่เข้มแข็งในระดับ จังหวัด เพราะการบริหารโดยลำพังของเจ้าคณะ จังหวัด ไม่สามารถดูแลได้อย่างทั่วถึง จำเป็นต้องอาศัย ทีมงานช่วยพิจารณา</p>	<p>3. จัดตั้งระบบสภาสงฆ์จังหวัดขึ้น โดยมีสมาชิก สภามาจากเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และ ผู้แทนจากพุทธศาสนิกชน เข้ามาช่วยบริหาร กิจการคณะสงฆ์จังหวัด รายละเอียดจำนวนสมาชิก และการบริหารเป็นไปตามกฎระเบียบมหาเถร สมาคม</p>
<p>4. สำนักงานบริหารงานคณะสงฆ์ในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล ยังเคลื่อนย้ายไปตามวัดที่เจ้าอาวาส ดำรงตำแหน่งในระดับนั้นๆ อยู่ ทำให้ข้อมูลเอกสาร สำคัญทางการบริหารงานไม่ได้รับการเก็บดูแลให้เป็น ระบบ มักสูญหายไปเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงผู้ดำรง</p>	<p>4. จัดตั้งสำนักงานบริหารกิจการคณะสงฆ์ในระดับ จังหวัด อำเภอ ตำบล ให้มีสถานที่ตั้งที่แน่นอน เป็นสัดส่วน ในระดับจังหวัด ให้สอดคล้องกับการมี สภาสงฆ์จังหวัด และเชื่อมโยงกับสำนักงาน พระพุทธศาสนาจังหวัด (สนง.พศจ.) ได้อย่าง</p>

ตำแหน่ง และยากต่อการประสานงานจากหน่วยงานอื่น ๆ	สะดวก ในระดับตำบล อำเภอ ให้สอดคล้องกับงานอบรมประชาชนประจำตำบล โดยแต่งตั้งบุคลากรรับผิดชอบการทำงานและบริหารงาน มีตำแหน่งประจำที่จำเป็น ตามความเหมาะสมของท้องที่
5. ฐานข้อมูลสารสนเทศกิจการพระพุทธศาสนาไม่ทันสมัย ไม่เป็นปัจจุบัน ใช้ประโยชน์ในการบริหารงานได้ไม่สมบูรณ์	5. พัฒนาระบบฐานข้อมูล เชื่อมโยงระหว่าง สนง. พศ. และ สนง. เจ้าคณะจังหวัด ให้เป็นไลน์เดียวกัน ให้มีข้อมูลที่จำเป็นทุกด้าน เพื่อการตรวจสอบ จำนวนวัด จำนวนพระภิกษุสามเณร สถานภาพด้านต่างๆ ได้เป็นปัจจุบัน สามารถใช้วางแผนได้
6. บทบาทการเชื่อมต่อการพัฒนาท้องถิ่นของพระสงฆ์ลดน้อยลง ส่งผลให้สัมพันธภาพความสำคัญของพระสงฆ์ที่มีต่อชาวบ้านลดลงตามไปด้วยประชาชนก็จะห่างเหินจากวัดออกไปทุกที	6. พระสงฆ์ในทุกท้องถิ่น ต้องปรับปรุงบทบาทการเข้าถึงชุมชนด้วยการมุ่งเน้นกิจกรรมเชิงรุกที่มีผลต่อการพัฒนาจิตใจของประชาชน ในด้านความเป็นอยู่ การใช้ชีวิต จากวิกฤติความเปราะบาง เศรษฐกิจและสังคม เป็นโอกาสในการ เยียวยา เกื้อหนุน พัฒนาจิตใจสร้างพลังชีวิตให้ประชาชน จำเป็นต้องฝึกพัฒนาวิธีการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นทีมและวางแผนพัฒนาร่วมกันอย่างรอบคอบฟื้นฟูงานอบรมประชาชนประจำตำบลให้เข้มแข็ง
7. ปัญหาการปลอมบวชและความไม่ตั้งใจศึกษาอบรมของพระภิกษุสามเณร ตลอดจนการประพฤติผิดพระธรรมวินัย หรือมีพฤติกรรมไม่เหมาะสมต่อเพศบรรพชิตซึ่งมีสาเหตุจากปัจจัยหลายประการด้วยกัน	7.1 เจ้าคณะผู้ปกครอง ต้องใส่ใจเข้มงวด ในการตรวจสอบและเพื่อความละเอียดรอบคอบ 7.2 หากมีพระหรือกรรมกาวัตรมากพอ ควรตั้งเป็นกรรมการช่วยงาน การตรวจสอบและติดตามกำกับดูแลพฤติกรรมพระเณร และช่วยพิจารณาวินิจฉัยตัดสินกรณีที่มีปัญหาเกิดขึ้น 7.3 ดำเนินการขับออกจากความเป็นภิกษุสามเณร หลังการให้โอกาสปรับปรุงแก้ไขตัวเอง 3 ครั้งแล้วไม่ดีขึ้น
8. กรณีที่ศาสนาอื่นๆ มีการเผยแพร่ศาสนาเชิงรุกได้อย่างมีประสิทธิภาพ	8.1 สร้างเครือข่ายชมรมพุทธและประสานกับองค์กรทางพุทธศาสนาในท้องถิ่นช่วยเฝ้าระวังภัยอันตราย ศึกษาข่าวสารข้อมูลการดำเนินการของศาสนาอื่นๆ มีการจัดประชุมระดมความคิดเห็นจากพระสังฆาธิการและพุทธบริษัท เพื่อพัฒนาแก้ไขปรับปรุงการดำเนินกิจการพระพุทธศาสนาในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนอย่างทันสมัยทันเหตุการณ์ และดำเนินการอย่างต่อเนื่อง 8.2 จัดโครงการประกวดคนดี วิถีธรรม ส่งเสริมให้

	เยาวชนประชาชน สวดมนต์ไหว้พระทำสมาธิเป็นประจำทุกวัน ด้วยกิจกรรมการบ้าน 5 ข้อ กิจกรรม 5 ห้องชีวิต สวดมนต์สร้างพลังจิต และกิจกรรมอื่นๆ
9. กรณีจำนวนพระภิกษุสามเณรลดลงอย่างต่อเนื่อง	<p>9.1 ปรับระบบการศึกษาของคณะสงฆ์และพัฒนาให้ทันสมัย ทั้งการศึกษาแผนกธรรม แผนกบาลี และสามัญศึกษา จนถึงระดับมหาวิทยาลัยให้มีมาตรฐานเช่นเดียวกับทางโลก โดยจัดแผนการศึกษาในรูปแบบใหม่ สามารถเรียนได้ทั้งเพศภิกษุสามเณรและเยาวชนทั่วไป ตามแบบวิถีพุทธ ความมีคุณภาพจะทำให้ได้รับความนิยมนจากผู้ปกครอง ส่งบุตรหลานเข้ามาเรียนเพิ่มมากขึ้น</p> <p>9.2 จัดบวชภิกษุสามเณรทุกรุ่นทั่วแผ่นดิน จัดหลักสูตรอบรมให้ทันสมัย ถูกใจ และได้ประสิทธิผล</p>

แนวทางการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ไทย : แผนกลยุทธ์การปกครองคณะสงฆ์ไทย

จากการวิเคราะห์สภาพการดำเนินงานการปกครองของคณะสงฆ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยการสรุปสภาพจุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งหาสาเหตุที่มาของปัญหาและอุปสรรค ให้ถูกต้องเกิดความชัดเจนตรงประเด็น รวมทั้งการหาแนวทางแก้ไขปรับปรุงได้ถูกวิธี ทำให้ทราบถึงจุดเด่น จุดด้อย ปัญหาอุปสรรค/ภัยคุกคาม และโอกาส ของการปกครองคณะสงฆ์ และสาเหตุที่มาของปัญหาอุปสรรคต่างๆ ซึ่งสามารถนำมาพัฒนาเป็นแผนกลยุทธ์แผนกลยุทธ์การปกครองคณะสงฆ์ไทยเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ไทยได้ดังนี้

แผนกลยุทธ์การปกครองคณะสงฆ์ไทย

วิสัยทัศน์ : “ปกครองพระสงฆ์ไทยให้ประพฤติดี มีการศึกษา ใส่ใจพัฒนาด้วย จิตอาสาเพื่อชุมชน สร้างสังคมสุขสันติ ส่งเสริมมิติประเทศไทยเจริญรุ่งเรืองอย่างยั่งยืน”

พันธกิจ :

1. จัดการปกครองสงฆ์ ให้เป็นระบบตามหลักกฎหมายที่สอดคล้องกับพระธรรมวินัย
2. พัฒนาพระสังฆาธิการให้ประพฤติดี มีความรู้ สู้งการปฏิบัติศาสนกิจ ด้วยจิตอาสาเพื่อพัฒนาชุมชน
3. สนับสนุนการพัฒนาพลังจิตประชาชน ให้เกิดผลต่อการพัฒนาประเทศตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

จุดมุ่งหมาย :

1. พัฒนาระบบการปกครองคณะสงฆ์ ระดับภาค จังหวัด อำเภอ ตำบล และวัด
2. วางแผนการพัฒนาพระสังฆาธิการทั่วประเทศให้มีศักยภาพพร้อมในการปกครองคณะสงฆ์
3. ส่งเสริมบทบาทพระสังฆาธิการเพื่อการพัฒนาประชาชนในชุมชนให้มีหลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจ เพื่อสร้างพลังใจในการพัฒนาตนเองให้ดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข

กลยุทธ์ที่ 1 สภาสงฆ์จังหวัด

วัตถุประสงค์ / การดำเนินการ

1. จัดตั้งสภาสงฆ์จังหวัด สภาสงฆ์อำเภอ และสภาสงฆ์ตำบล
2. กำหนดโครงสร้าง องค์กรประกอบ บทบาท อำนาจ หน้าที่ และการปฏิบัติงานของสภาสงฆ์ แต่ละระดับ
3. จัดทำแผนพัฒนากิจการคณะสงฆ์ ระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และวัด
4. การปฏิบัติงานตามแผนฯ ที่กำหนด

กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาพระสังฆาธิการ

วัตถุประสงค์ / การดำเนินการ

1. จัดทำแผนพัฒนาพระสังฆาธิการทุกระดับ ทั้งด้านความรู้ ความสามารถในการบริหารการปกครอง
2. ประสานงานกับมหาวิทยาลัยสงฆ์และองค์กรทางการศึกษาเกี่ยวกับหลักสูตร และแผนการพัฒนารูปแบบ
3. เตรียมการขยายงานสถาบันพระสังฆาธิการในระดับภาค
4. ปฏิบัติการตามกรอบของแผนฯ ที่กำหนด

กลยุทธ์ที่ 3 ฐานข้อมูลคณะสงฆ์

วัตถุประสงค์ / แผนการดำเนินการ

1. จัดทำแผนพัฒนาระบบข้อมูลกิจการคณะสงฆ์ โดยประสานงานกับ สนง.พศ.
2. จัดหางบประมาณดำเนินการเพื่อการวางระบบและการเชื่อมต่อระหว่างจังหวัด
3. ระดมการเก็บบันทึกข้อมูลด้านกิจการคณะสงฆ์เป็นรายจังหวัด
4. ติดตามผลการดำเนินการและทดสอบการใช้งานตามลำดับ

กลยุทธ์ที่ 4 ชมรมและเครือข่ายจิตอาสาพัฒนาชุมชน

วัตถุประสงค์/แผนการดำเนินการ

1. ศึกษารวบรวมชมรม/องค์กรที่ทำงานด้านพระพุทธศาสนาและสร้างระบบเครือข่าย
2. กำหนดบทบาทหน้าที่/กิจกรรมของเครือข่าย
3. จัดประชุมกำหนดแผนการดำเนินงานของเครือข่าย
4. จัดทำแผนการสร้างจิตอาสาและพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ
5. ดำเนินการตามแผนฯ ที่กำหนด

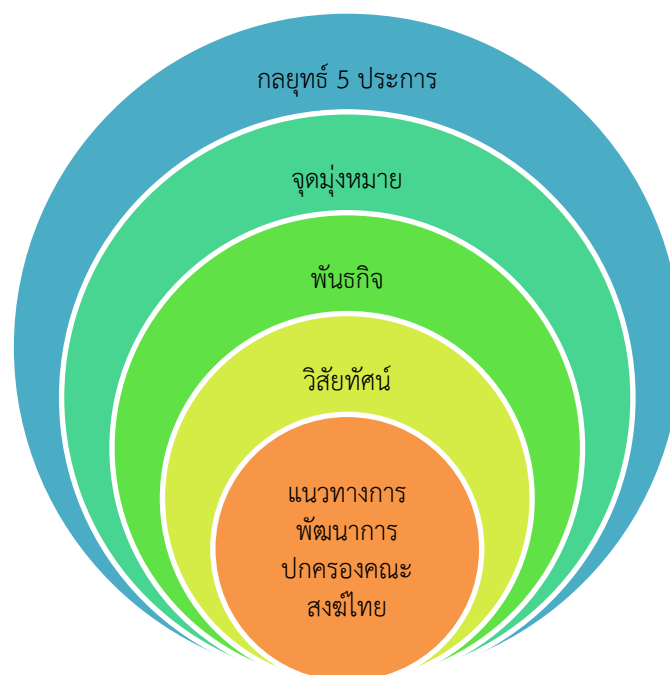
กลยุทธ์ที่ 5 การสร้างศาสนทายาท

วัตถุประสงค์/แผนการดำเนินการ

1. ปรับปรุงระบบการศึกษาสงฆ์ให้ทันสมัยเท่าเทียมมาตรฐานโลก
2. จัดบรรพชาอุปสมบทพระภิกษุสามเณรภาคฤดูร้อนทั่วประเทศ ต่อเนื่องทุกปี

บทสรุป

แนวทางการพัฒนาการปกครองสงฆ์ไทย เป็นการศึกษาวิเคราะห์สภาพการปกครองของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน โดยการสรุปสภาพจุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งหาสาเหตุที่มาของปัญหาและอุปสรรค ให้ถูกต้อง เกิดความชัดเจนตรงประเด็น รวมทั้งการหาแนวทางแก้ไขปรับปรุงได้ถูกวิธี สรุปเป็นแผนกลยุทธ์การปกครองคณะสงฆ์ไทย มีองค์ประกอบ 5 ประการ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 วิสัยทัศน์ คือ ปกครองพระสงฆ์ไทยให้ประพฤติดี มีการศึกษา ใส่ใจพัฒนาด้วย จิตอาสาเพื่อชุมชน สร้างสังคมสุขสันต์ ส่งเสริมมิติประเทศไทยเจริญมั่งคั่งอย่างยั่งยืน องค์ประกอบที่ 2 พันธกิจ 3 ประการ คือ 1) จัดการปกครองสงฆ์ให้เป็นระบบตามหลักกฎหมายที่สอดคล้องกับพระธรรมวินัย 2) พัฒนาพระสังฆาธิการให้ประพฤติดี มีความรู้ สู้งานปฏิบัติศาสนกิจ ด้วยจิตอาสาเพื่อพัฒนาชุมชน 3) สนับสนุนการพัฒนาพลังจิตประชาชน ให้เกิดผลต่อการพัฒนาประเทศตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง องค์ประกอบที่ 3 จุดมุ่งหมาย 3 ประการ คือ 1) พัฒนาระบบการปกครองคณะสงฆ์ ระดับภาค จังหวัด อำเภอ ตำบล และวัด 2) วางแผนการพัฒนาพระสังฆาธิการทั่วประเทศให้มีศักยภาพพร้อมในการปกครองคณะสงฆ์ 3) ส่งเสริมบทบาทพระสังฆาธิการเพื่อการพัฒนาประชาชนในชุมชนให้มีหลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจเพื่อสร้างพลังใจในการพัฒนาตนเองให้ดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข และองค์ประกอบที่ 4 กลยุทธ์ 4 ประการ ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 สภาสงฆ์จังหวัด (4 แผนงาน) กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาพระสังฆาธิการ (4 แผน) กลยุทธ์ที่ 3 ฐานข้อมูลคณะสงฆ์ (4 แผน) กลยุทธ์ที่ 4 ชมรมและเครือข่ายจิตอาสาพัฒนาชุมชน (5 แผน) และกลยุทธ์ที่ 5 การสร้างศาสนทายาท (2 แผนงาน) สรุปเป็นภาพองค์ความรู้การศึกษา ดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แนวทางการพัฒนาการปกครองสงฆ์ไทย

เอกสารอ้างอิง

- จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์. (2548). **สื่อสารมวลชนกับความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา**. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาจรัญ ฐริโกวิท. (2563). แนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีเชิงพุทธบูรณาการ. **วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์**. 16(1). 104-117.
- พระมหาแล ขำสุข ปกรณ์ ประจัญบาน และอ้อมธจิต แป้นศร. (2558). การพัฒนาชุดการเรียนรู้ตามหลักสัปปริสธรรม 7 เพื่อส่งเสริมวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. **สัททอง : วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**. 21(1). 136.
- พระราชเมธี (วิชา อภิปัญญา) และสมศักดิ์ บุญปู. (2559). แนวทางการพัฒนาคณะสงฆ์เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา. **วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. 3(3). 1-15.
- ศรัณย์ วงศ์คำจันทร์. (2558). แนวทางพัฒนาจริยธรรมนักรบเมืองไทย. **สัททอง : วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**. 21(2). 55.